

KÜLTÜR BAKANLIĞI
HALK KÜLTÜRLERİNİ ARAŞTIRMA ve GELİŞTİRME
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ YAYINLARI: 167
SEMİNER, KONGRE BİLDİRİLERİ DİZİSİ: 37

IV. MİLLETLERARASI
TÜRK HALK KÜLTÜRÜ KONGRESİ
BİLDİRİLERİ

IV. CİLT
Gelenek, Görenek ve İnançlar

TÜRK KÜLTÜRÜNDE "AD KOYMA FOLKLORU" NUN MORFOLOJİK VE FONKSİYONEL YÖNLERDEN İNCELENMESİ

Prof. Dr. Orhan ACIPAYAMLI
(Türkiye)

Dilimizde "ad verme, ad koyma, ad takma" şekillerinde adlandırılan "folklor olayı", aslında tüm insanlığın ortak malıdır. Yeryüzünde ad verme olgusundan yoksun bir tek topluluk ve toplumu görmek olası değildir. Doğada canlı cansız olan her nesne ile olayın, hatta düşünce ürünlerinin muhakkak birer adı vardır. Hayvanlar adları ile çağrılırlar. Bitkilerin birer adı vardır. Doğanın her kesimi adlandırılmıştır. Bu ad verme olgusu, insanla beraber doğmuş, onunla birlikte yaşantısını sürdürmüş, tarih boyunca evrimleşerek basit bir ad verme olgusu durumundan çıkarak, her topluluk ve toplumun yapı ve anlayışına uygun bir şekilde çok aşamalı, her aşaması sayısız gelenek, görenek ve uygulamalardan oluşan dev bir "folklor olayı" durumuna dönüşmüştür. Bu oluşum sonunda "ad verme folklor olayı"nı incelemek üzere halkbilime bağlı "onomastik/ad bilim" dalı içinde "antroponomi/insan adı" doğmuştur. "Antroponomi" araştırma ve incelemesinde adın, kişiliği belirleyen özelliğini, ad seçiminin temelinde yatan dinsel, büyüsel, toplumsal inanç ve tasarımları saptamaya ve değerlendirmeye çalışmıştır.¹ Biz de bu küçük incelememizde "antroponomi"nin amacına uygun olarak, özet yazımızda belirttiğimiz gibi önce "Türk folklor olayı"nın morfolojisini, yani yapısını saptamak amacıyla çalışmalarımızı sürdüreceğiz. Böylece, "Türk folklor olayı"nın oluşum aşamalarını, her aşamayı oluşturan gelenek, görenek ve uygulamalardan bazılarını ortaya koymaya gayret edeceğiz. Bütün bu çalışmaları "tarih ve karşılaştırma" metodlarından yararlanarak yapacağız. Yalnız burada şu noktayı açık bir şekilde belirtmek isteriz ki : "Türk folklorunun morfolojisi" alanında yürüteceğimiz çalışmalar hiçbir zaman "inceleme ve değerlendirme" den yoksun olmayacak, ilkönce "Türk ad verme folklorunun morfolojisi" aşamaları ile her aşamanın içindeki olgu ve olaylar bir fotoğrafçı sadakati ile hiç bir yorum yapılmadan- olduğu gibi aşamalar oluşum sırasına göre sıralanarak ortaya konacaktır. Gereken yorumlar, özet yazımızda değindiğimiz gibi, bu konuşmanın ikinci kısmında fonksiyonel metodun yardımıyla yapılacaktır.

Kısaca konuşmamızın birinci kısmı saptama, ikinci kısmı yorum çalışmalarından oluşacaktır.

Birçok araştırmacı, bu arada, M. Şakir Ülkütaşır ve Hamit Zübeyr Koşay'ın da değindiği gibi hiç şüphesiz "Türk ad verme" geleneklerinin kaynağı, "Türk kültürünün, nice yüzyıllar ötesinde doğum yeri olan "Orta Asya"dır. Aslında bu yadsınması olanaksız olan apaçık tarihsel bir gerçektir. Bununla birlikte yazılı ve sözlü halk hikayeleri, destanlar, şaman duaları, Altay, Yakut ve Batı Türklerine ait etnografya ve folklor belge ve incelemeleri, bu durumun canlı tanıklarındır.^{2,3}

1 İsmail ÖZTÜRK; Yenikent Köyünde Çocuklara Ad Koyma ve Çocuğa İlişkin İnanmalar Uygulamaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi. Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Basımevi, 44, 1983, s. 167-176.

2 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; Türklerde Ad Verme Âdetleri. HBH 81, 1938, s. 194-199.

3 Doç. Dr. Bedri NOYAN; Ad Vermede Gelenekler - Türkçe İnsan Adları Hakkında. Türk Kültürü XXI, 246, 1983, s. 638. (14) - 685 (61).

Anayurttan asırlar boyunca dünyanın dört bucağına, büyük bir ırmak gibi akıp gelen Türk kültürü, geçtiği yerlere kollar verdiği gibi onlardan da kollar almıştır. Böylece, dünyanın birçok yerine Türk kültürü damgasını vurduğu gibi, onların kültüründen de etkilmiştir. Bu etki, dil dolayısıyla ad ve ad verme alanlarında son derece büyük olmuştur.

Dilimize ilk etki, Türk hakan adlarının Çinceleşmesi şeklinde kendini gösterdi. Fakat bu etki hissedilir şekilde Türk halkına kadar inemedi. Fakat Arapça'ya gelince, bu dilin "Türk ad verme" olgusu ile "Türk ad verme" gelenek ve göreneklerine etkisi azımsanamayacak ölçüde büyük oldu. "Türk adlarının" Arap harfleriyle yazımı, aynı sözcüğün değişik şekillerde yazılmasına neden oldu. Öte yandan batılı yazarların, Türkçe adları latin harfleri ile yazmaları ise yukarıda belirttiğimiz yazım şeklini büsbütün yozlaştırdı. Örneğin, Türk Toguç adı; Doguç, Dogaç, Dagıç, Tıgaç, Tıgıç, Tıguc gibi değişik şekillerde yazıldı. Bu arada insan adı olmayan birçok Arapça ve dış kaynaklı sözcükler insan adı olarak dilimize girdiler. Kafür, Nühket, Sayeste, Peyeste, Bihter, Kâmran gibi.

Anadolu Selçuklularının Farsça'yı resmi dil (!) olarak kabul etmeleri, daha önceleri dilimizde başlamış olan Farsça etkinin hızlanmasını sağladı. İlk olarak hükümdarlara Keyhusrev, Keykubat gibi Farsça adlar verildi.

Öte yandan dilimize yalnız Müslüman adları değil, bu adların arasında bulunan, Arap, Hıristiyan, Yahudi, Ermeni adları da girmiş bulunmaktadır.⁴

Türkçede, F, H, J, L, R harfleri ile başlayan hiçbir sözcük bulunmaması bir yazım kuralı iken, bugün dilimizde bu harflerle başlayan sözcükleri saptamak zor bir iş değildir.

Konuşma ve yazımızda uzun süreden beri kullandığımız, bugün de ad sözcüğü ile birlikte kullanageldiğimiz "isim" sözcüğü de Arapça kökenlidir. Aynı zamanda Farsça "nam" sözcüğü ile eşanlamlıdır.⁵

Türk adlarının tarihsel durumu ile dış etkileri birkaç örnekle fakat, açık bir şekilde anlatan bu kısa girişten sonra, yukarıda sözünü ettiğimiz ve yazımızın belkemiğini oluşturacak olan iki konudan önce, "Türk ad verme folklorunun morfolojisi"ni saptamaya, sonra da bu morfoloji ile ilgili fonksiyonel sorunlar üzerinde durmaya çalışacağız.

"TÜRK AD VERME FOLKLORU" NUN MORFOLOJİSİ

I- Çocuğa verilecek ad ne zaman seçilir :

Bu kısım, "Türk ad verme folklor morfolojisi"nin ilk aşamasıdır. Ancak bu aşama uygulandıktan sonra ikinci aşamaya geçmek olasılığı vardır. Eğer bir çocuğa ad verilecekse arka arkaya gelmesi gereken aşamaların sırasıyla teker teker uygulanmaları gerekir.

4 —————; a.g.m. s. 638.

5 M. Özgü ARAS; Ad Koyma, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, I, 1, 1989, s. 100-121.

Üzerinde çalıştığımız aşama üç şekilde uygulanır :

- 1- Çocuk adı doğumdan önce,
- 2- Çocuk adı doğum sırasında,
- 3- Çocuk adı doğumdan sonra seçilir.

1- Çocuk adı doğumdan önce seçilir :

- a) Türkiye'de (geleneksel olanlar). Yenikent "Aksaray"⁶ Bursa,⁷ Balıkesir,⁸ Silifke "İçel",⁹
- b) Dış Türklere : Telcüt, Kaç, ,Abadan, Dağa ve Minusin,¹⁰
- c) Türkiye'de (dinsel olanlar) : Güney Doğu Anadolu Türkmenleri,¹¹ Eskişehir.¹²

2- Çocuk adı doğum sırasında seçilir :

- a) Türkiye'de (geleneksel olanlar) : Tokat,¹³ Gemerek "Sivas",¹⁴ Samsun,¹⁵
- b) Dış Türklere : Minusin Türkleri,¹⁶ Altay Türkleri,¹⁷
- c) Türkiye'de (dinsel olanlar) : Konya,¹⁸ Balıkesir,¹⁹ Muğla.²⁰

3- Çocuğun adı doğumdan sonra seçilir :

- a) Türkiye'de (geleneksel olanlar) : Konya,²¹
- b) Dış Türklere : Oğuz Türkleri.^{22, 23}

Ad seçimi sırasında, anne ile baba belli bir ad üzerinde anlaşmaya varamadıkları zaman,

6 İsmail ÖZTÜRK; a.g.m. s. 168.

7 M. Özgü ARAS; a.g.m. s. 196.

8 Balıkesir'de İsimlere Dair Halk İnanmaları, HBH 97, 1939, s. 17-20.

9 Kerim YUND; Adlarla İlgili Gelenek ve İnançlar, TFA VI, 178, s. 2302.

10 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR, a.g.m. s. 194.

11 ———; a.g.m. s. 196.

12 M. Özgü ARAS; a.g.m. s. 196.

13 Halis Turgut CINLIOĞLU; Adlarla ilgili Gelenek ve İnançlar. Anket: VII, Tokat'da. TFA 137, 1960 s. 2286.

14 Güner DEMİRAY, Ad Koyma, Sivas Folkloru, 22, 1977, s. 7.

15 Hasan TAHSİN, Samsunda Adlarla İlgili Gelenekler, TFA VI, 133, 1980, s. 2213.

16 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; a.g.m. s. 194.

17 Prof. Dr. Bahaeddin ÖGEL; Türk Kültürünün Gelişme Çağları. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayın. 46, 1988, s. 278.

18 M. Zeki DALBAY; Konya'da Adlarla İlgili Gelenek ve İnanmalar. TFA IV, 80, 1956, s. 2280

19 Balıkesir'de İsimlere Dair Halk İnanmaları. HBH 97, 1939, s. 17.

20 M. Cavit AKER; Muğla'da Adlarla İlgili Gelenek ve İnanmalar. TFA VI, 132, 1960, s. 2175.

21 M. Zeki DALBAY; a.g.m. s. 2280.

22 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; a.g.m. s. 194.

23 Hamit (Zübeyr) KOŞAY; Türklere Ad Verme ve Türk Adları, TFA VIII, 175, 1964, s. 3301.

- a) Anlaşmazlık konusu olan adları ufak kağıt parçaları üzerine yazarak, büküp bir torbanın içine atarlar. Torbadan ilk çekilen kağıdın üzerinde yazılı ad, Bebeğin adı olur (Silifke "İçel").²⁴
- b) Kur'an-ı Kerim'in sayfeleri bir insan adına rastlayıncaya kadar çevrilir. Bebek bu adla anılır (Tokat).²⁵

II- Çocuğa ne zaman ad verilir :

1- Çocuğa belli günlerde ad verilmez. Bununla birlikte bazı tutucu aileler kutsal saydıkları pazartesi (Havza "Samsun",²⁶ Bafra "Samsun", Çarşamba (Bafra "Samsun",²⁷ Perşembe (Havza "Samsun") cuma (Havza, Bafra "Samsun",²⁸ Yenişehir "Bursa")²⁹ günleri çocuklara ad verirler.

2- Bebeklere salı (Çarşamba, Terme "Samsun")³⁰, cumartesi (Bafra "Samsun")³¹ günleri ad takılmaz.

3- Çocuğa güneş doğmadan önce (Doğu ve Güney Doğu Anadolu),³² doğumundan yirmi dört saat sonra (Türkiye), birkaç gün sonra (Koybal, Belür Türkleri),³³ üç gün içinde (Havza "Samsun",³⁴ Sivas,³⁵ Konya),³⁶ bir hafta sonra (Güney Anadolu Türkmenleri,³⁷ Kilis "Gaziantep",³⁸ Balıkesir,³⁹ Çarşamba, Terme "Samsun",⁴⁰ Yenikent "Aksaray"), on gün sonra (Balıkesir),⁴¹ onbeş gün sonra (Kırgız, Kazak Türkleri),⁴² üç hafta sonra (Güney Anadolu Türkmenleri),⁴³ kırk gün sonra (Gemerek "Sivas",⁴⁴ Eskişehir), üç ay sonra

24 Kerim YUND; a.g.m. s. 2302.

25 Halis Turgut CİNLİOĞLU; a.g.m. s. 2286.

26 Hasan NAMİ; Havzada Adlarla İlgili Gelenekler. TFA VI, 134, 1960, s. 2221.

27 Saffet ARICAN; Adlarla İlgili Gelenek ve İnanmalar Anketi VI, Bafra'da. TFA VI, 134, 1960, s. 2265.

28 Hasan NAMİ; a.g.m. s. 2221.

29 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; a.g.m. s. 195.

30 Hasan Basri; Adlarla İlgili Gelenek ve İnanmalar Anketi: Çarşamba ve Terme'de. TFA VI, 135, 1960, s. 2238.

31 Saffet ARICAN; a.g.m. s. 2265.

32 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; a.g.m. s. 196.

33 —————; a.g.m. s. 194.

34 Hasan Nami; a.g.m. s. 2221.

35 Hasan Tahsin; a.g.m. s. 2213.

36 M. Zeki DALBAY; a.g.m. s. 1280.

37 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; a. g.m. s. 196.

38 Saif TAZEBAYOĞLU; Kiliş'te Ad Verme Âdetleri. HBH, IX, 99, 1940, s. 57.

39 Balıkesir'de İsimlere Dair Halk İnanmaları, HBH 97, 1939, s. 18.

40 Hasan Basri; a.g.m. s. 2238.

41 Balıkesir'de İsimlere Dair Halk İnanmaları. HBH 97, 1939, s. 18.

42 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; a.g.m. s. 194.

43 —————; a.g.m. s. 196.

44 Güner DEMİRAY; a.g.m. s. 7.

(Altay Türkleri),⁴⁵ altı ay sonra (Güney Anadolu Türkmenleri),⁴⁶ bir yıl sonra (Oğuz Türkleri),⁴⁷ yıllar sonra (Kırgız Türkleri) ad verirler.

Çocuk büyüüp yiğitlik yapmadan adlandırılmaz (Basat Türkleri, Minüsin Türkleri).⁴⁸

Halk inancına göre çocuklara ne kadar geç ad verilirse o kadar öfkeli olur (Eskişehir).⁴⁹

4- Türk Medeni Yasası'nın 39. maddesine göre, bebek bir ay içinde nüfusa kaydedilmek zorundadır.

5- İslâm'da ashabdan "Enes"e göre çocuğa ad, doğumunun üçüncü günü, "Semra"ya göre yedinci günü takılmalıdır. Halbuki "Beyhaki" ise çocuğa adın doğduğu gün verilmesinden söz etmektedir.

Peygamber, çocuğuna doğduğu gün İbrahim adını vermiştir.

Fıkıh kitaplarında çocuklara doğumlarından sonra en geç yedi gün içinde ad verilmesinin gerektiği yazılmaktadır.⁵⁰

III- Çocuğa kim ad takar :

1- Çocuğun adını babası (Bursa,⁵¹ Balıkesir), büyükbabası (Balıkesir,⁵² Silifke "İçel", Yenikent "Aksaray",⁵³ Havza "Samsun",⁵⁴ Samsun), baba tarafı (Samsun),⁵⁵ anneannesi (Silifke "İçel", Yenikent "Aksaray, Havza "Samsun") akrabası (Balıkesir),⁵⁶ ailede okumuş olan bir kimse (Kilis "Gaziantep",⁵⁷ Yenişehir "Bursa"),⁵⁸ ebesi (Balıkesir),⁵⁹ erkek çocuklarının yaşlı erkekler, kız çocuklarının yaşlı kadınlar (Güney Anadolu Türkmenleri)⁶⁰ koyar.

2- Çocuğun adını babası (Minüsin, Kaç, Abakan Türkleri), konuklardan en yaşlı erkek (Belür, Koybal, Teleüt, Kaç ve Abakan Türkleri), ad verme törenine ilk gelen kimse (Dış Türkler),⁶¹ Korkut Ata (Oğuz Türkleri), ak sakallı bir ihtiyar (Kırgız Türkleri)^{62, 63}

45 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; a.g.m. s. 194.

46 —————; a.g.m. s. 196.

47 Ali Rıza GÖNÜLLÜ; Türk Destanlarında Ad Verme Âdeti. Türk Yurdu, 20, 1988, s. 49.

48 —————; a.g.m. s. 50.

49 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; a.g.m. s. 194.

50 M. ÖZGÜ ARAS; a.g.m. s. 106.

52 Balıkesir'de İsimlere Dair Halk İnanmaları. HBH 97, 1939, s. 18.

53 İsmail ÖZTÜRK; a.g.m. s. 169.

54 Hasan Nami; a.g.m. s. 2221.

55 Hasan Tahsin; a.g.m. s. 2213.

56 Balıkesir'de İsimlere Dair Halk İnanmaları. HBH 97, 1939, s. 18.

57 Sait TAZEYAYOĞLU; a.g.m. s. 57.

58 M. ÖZGÜ ARAS; a.g.m. s. 195.

59 Balıkesir'de İsimlere Dair Halk İnanmaları. HBH 97, 1939, s. 18.

60 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; Etnografya ve Folklor Taslağı. HBH V, 57, 1936, s. 140.

3- Medeni Yasa'nın 264. maddesine göre, anne ile baba arasında herhangi bir anlaşmazlık yoksa doğan çocuğun adını anne veya babadan biri koyar. Eğer aralarında bir anlaşmazlık olursa, aynı yasanın aynı maddesi uyarınca, doğan çocuğa ad koyma yetkisi babanıdır.

Doğum sırasında anne ile baba sağ değıllerse aynı yasanın 263. maddesine göre, doğan bebeğe ad "vasi"si tarafından verilir.

Eğer baba deli, bunak, ya da ölü ise bebeğın adını annesi koyar.

4- Çocuğın adını hoca (Güney Anadolu Türkmenleri, ⁶⁴ Gemerek "Sivas", ⁶⁵ Eskişehir ve dolayı), ⁶⁶ hafız, (Doğı ve Güney Doğı Anadolu), ⁶⁷ müezzin (Eskişehir ve dolayı), ⁶⁸ abdestli bir kişi (Eskişehir ve dolayı) ⁶⁹ koyar.

IV- Çocuğa kimlerin adı verilir :

1- Çocuğa, ölü büyükbaba ya da babaannelerinin (Havza "Samsun"), ⁷⁰ ölü akrabalarının (Balıkesir, ⁷¹ Yenikent "Aksaray", ⁷² Silifke "İçel"), ⁷³ güzel, bilgin ve güzel sesli bir kimse- nin (Bursa), ⁷⁴ saygınlık kazanmış bir kimsenin (Yenikent "Aksaray") ⁷⁵ adı verilir.

2- Ad verme sırasında eve ilk gelen kimsenin (Teleüt, Kaç, Abakan, Kırgız ve Kazak Türkleri) ^{76, 77, 78} adı verilir.

3- Peygamberin, peygamber eşlerinin, peygamber çocuklarının ve dört halifenin (Muğla, ⁷⁹ Konya, ⁸⁰ Balıkeşir, ⁸¹ Bafra "Samsun"), ⁸² Muratlılar adlı ailenin (Yenikent "Aksaray"), ⁸³ tarikat kurucusu ya da üyesinin (Türkiye) ⁸⁴ adı konur.

V- Çocuğa neyin adı verilir :

1- Çocuğın doğduğı yerin (Balıkesir), ⁸⁵

64 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; a.g.m. s. 196.

65 Güner DEMİRAY; a.g.m. s. 7.

66 M. Özgü ARAS; a.g.m. s. 196.

67 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; a.g.m. s. 196.

68 M. Özgü ARAS; a.g.m. s. 196.

69 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; a.g.m. 196.

70 Hasan Nami; a.g.m. s. 2221.

71 Balıkesir'de İsimlere Dair Halk İnanmaları, HBH 97, 1939, s. 17.

72 İsmail ÖZTÜRK; a.g.m. s. 169.

73 Kerim YUND; a.g.m. s. 2302.

74 M. Özgü ARAS; a.g.m. s. 196.

75 İsmail ÖZTÜRK; a.g.m. s. 169.

76 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; a.g.m. s. 195, 197.

77 Doç. Dr. Bedri NOYAN; a.g.m. s. 640.

78 Hamit [Zübeyr] KOŞAY; a.g.m. s. 3302.

79 M. Cavit AKER; a.g.m. s. 2595.

80 M. Zeki DALBAY; a.g.m. s. 1280.

81 Balıkesir'de İsimlere Dair Halk İnanmaları, HBH 97, 1939, s. 17.

82 Saffet ARICAN; a.g.m. s. 2265.

83 İsmail ÖZTÜRK; a.g.m. s. 168.

84 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; a.g.m. s. 144.

85 Balıkesir'de İsimlere Dair Halk İnanmaları, HBH 97, s. 1939, s. 17.

2- Çocuğun bindiği atın renginin (Minüsin Türkleri),⁸⁶ düşmanın yenilmesi, kırt baskını ya da güneşin doğuşu gibi olayların (Dış Türkler),⁸⁷ törenlerde ilk adı geçen balta, kılıç gibi nesnelerin (Teleüt, Kaç, Abakan Türkleri),⁸⁸ ad verme esnasında ilk görülen eşyanın (Dış Türkler),^{89, 90} doğum sırasında yapılan işlerin (Kırgız ve Kazak Türkleri)⁹¹ adı verilir.

3- Çocuğa doğduğu gün ve ayların adı verilir : Ramazan ayında doğan çocuklara Ramazan, Şaban ayında doğan çocuklara Şaban, Recep ayında doğan çocuklara Recep, Sefer ayında doğanlara Sefer, arife gününde doğan erkek çocuklara Arif, kız çocuklara Arife (Balıkesir) adları verilir.

VI- Yeni doğan çocuklara ad nasıl verilir :

1- Güneş doğduktan sonra, ailenin en büyük erkeği başı sağda, yüzü kibleye dönük olan bebeği kucağına alır, yavaş sesle ezan okur. Sonra bebeğin kulağına üç kez adını bağırır (Balıkesir).⁹²

2- Hoca kundaklanmış bebeği kucağına alır ve ezan okur. Sonra bebeğin kulağına üç kez adını bağırır. Orada bulananlar;

- Haydi uğurlu olsun, Tanrı uzun ömürlü etsin derler ve bebeğin adı konur (Gemerek "Sivas").⁹³

3 - Bebeğin sağ kulağına ezan okunduktan sonra adı konur (Samsun,⁹⁴ Güney Doğu Anadolu Türkmenleri,⁹⁵ Balıkesir).⁹⁶

4 - Ailenin okumuş ve dindar bir üyesi bebeği kucağına alır, kibleye döner, ezan okunurken bebeğin kulağına üç kez adını söyler (Silifke "İçel",⁹⁷ Kilis "Gaziantep")⁹⁸

5 - Abdestli bir kişi, başı sağa dönük olan çocuğun kulağına adını söyler (Eskişehir).⁹⁹

6 - Çocuğa ad veren hoca ya da hafız, onun uslu bir çocuk olması için ağzına tükürür (Doğu ve Güney Doğu Anadolu),

7 - Ad verilecek çocuğun kulağına ezan okunurken,

- Dinim İslâm dini,
Kitabım Kur'anı Azmuşan,

86 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; a.g.m. s. 194.

87 Hamit [Zübeyr] KOŞAY; a.g.m. s. 3302.

88 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; a.g.m. s. 194.

89 Doç. Dr. Bedri NOYAN; a.g.m. s. 640.

90 Hamit [Zübeyr] KOŞAY; a.g.m. s. 3302.

91 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; a.g.m. s. 194.

92 Balıkesir'de İsimlere Dair Halk İnanmaları. HBH 97, 1939, s. 18.

93 Güner DEMİRAY; a.g.m. s. 7.

94 Hasan Tahsin; a.g.m. s. 2213.

95 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; a.g.m. s. 196.

96 Balıkesir'de İsimlere Dair Halk İnanmaları, HBH 97, 1939. s. 17.

97 Kerim YUND; a.g.m. s. 2302.

98 Sait TAZEBAYOĞLU; a.g.m. s. 57.

99 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; a.g.m. s. 198.

Tanrı birdir,

Resulhaktır, bunu bil.... denir ve çocuğun adı konur (İnegöl, "Bursa"),¹⁰⁰

8 - Bir yaşına bastığı halde, henüz adı konmamış olan erkek çocuk meydanın ortasına getirilir. Karahan orada bulunan beylerine,

- Oğluma ad koyunuz der.... Sonra ad konur (Oğuz Türkleri),

9 - Ak sakallı ihtiyar, bebeği kucığına alır ve,

- Doluştuğı tepede kızıl söğüt bitsin,

Tanrı yardımcısı olsun,

Dolaştığı evlerin etrafında kızıl söğüt bitsin,

Koca Hızır arkadaşı olsun,

Süngüden kalan bir bayrak,

Manastan kalan bir armağan,

Bunun adı da kahraman (Semetey) olsun der ve çocuğun adını kor (Kırgız Türkleri),¹⁰¹

VII - Çocuklara takılan adların bazıları :

1 - Çocukları yaşamayarak ölen aileler, son doğan çocuklarının yaşamını sağlayacağı inancıyla ona, aşağıda belirtilen adlardan birini takarlar.

Yalnız bu konuda yazacağımız o kadar ad var ki yazımız sınırlı olduğu için biz bunlardan çok azına değinebildik.

a - Dursun (Yenikent "Aksaray"¹⁰² Muğla,¹⁰³ Havza "Samsun"¹⁰⁴ Çarşamba, Terme "Samsun",¹⁰⁵ Silifke "İçel")¹⁰⁶

b - Durmuş (Muğla, Çarşamba,¹⁰⁷ Terme "Samsun"¹⁰⁸

c - Yaşar (Muğla,¹⁰⁹ Havza "Samsun",¹¹⁰ Samsun, Çarşamba, Terme "Samsun",¹¹¹ Silifke "İçel")¹¹²

d - Baki (Muğla,¹¹³ Çarşamba, Terme "Samsun"¹¹⁴

100 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; Etnografya ve Folklor Taslağı. s. 141.

101 Ali Rıza GÖNÜLLÜ; a.g.m. s. 50.

102 İsmail ÖZTÜRK; a.g.m. s. 168.

103 M. Cavit AKER; a.g.m. s. 2175.

104 Güner DEMİRAY; a.g.m. s. 2221

105 Hasan Basri; a.g.m. s. 2228.

106 Kerim YUND; a.g.m. s. 2302.

107 M. Cavit AKER; a.g.m. s. 2175.

108 Hasan Basri; a.g.m. s. 2238.

109 M. Cavit AKER; a.g.m. s. 2175.

110 Hasan Nami; a.g.m. s. 2221.

111 Hasan Tahsin; a.g.m. s. 2213.

112 Kerim YUND; a.g.m. s. 2302.

113 M. Cavit AKER; a.g.m. s. 2175.

114 Hasan Tahsin; a.g.m. s. 2213.

e - Yeter (kız çocuğu için) (Yenikent "Aksaray"),¹¹⁵

f - Durali, Durhasan, Duran (Silifke "İçel"),

g - Durdu (kız çocuğu için) (Silifke "İçel"),¹¹⁶ Hayati (Balıkesir).¹¹⁷

2 - Çocukları yaşamayarak ölen bazı aileler, son çocuklarının yaşamasını sağlamak amacıyla onu babasına, ebesine, herhangi birisine, yatıra satar. Bu gibi çocuklara : Satılmış (Muğla,¹¹⁸ Çuvaş, Kırgız ve Kazak Türkleri),¹¹⁹ Ökkaş "yatur adı" (Kilis "Gaziantep"¹²⁰ Silifke "İçel"), Süppü "Çöplük adı", (Çuvaş)¹²¹ adları verilir.

3 - Büyük bir subay olması isteğiyle yeni doğan çocuklara Mülazım, Binbaşı, Paşa, Müşir gibi adlar verilir (Göle "Kars")¹²²

4 - Arka arkaya kız çocukları olan aileler, erkek çocuk isteklerinin yerine gelmesini sağlamak için son doğan çocuklarına Döne, Döndü, Yeter adlarından birini takarlar (Yenikent "Aksaray"¹²³, Havza "Samsun", Konya)¹²⁴

5 - Yeni doğan çocukların büyük ve kutsal kişi olmaları için, onlara kutsal kişi, kutsal ay ve gün adları verilir. Ramazan, Şaban, Recep, Kadir, Sefer, Arif, Arife, Mustafa, Muhammet, Mehmet, İbrahim, Ömer, Ali vb. gibi (Balıkesir,¹²⁵ Muğla,¹²⁶ Konya,¹²⁷ Bafra "Samsun").¹²⁸

6 - Çocuğu olmayan aileler, çocukları olunca bunu Tanrı'nın bir bağışı olarak kabul eder, doğan çocuğa Hüdaverdi, Allahverdi gibi adlar takarlar (Muğla).¹²⁹

7 - Çocukları yaşamayan aileler, yeni doğan çocuklarını kötü ruh, nazar ve Azrailden korumak için onlara İt, İtbaba, İtbarak, İtbey, İtkulu, İtalmaz, Yılan, Şeytan, Sarıkine gibi aşağılayacak adlar takarlar (Balıkesir,¹³⁰ "Altay, Kazak ve Kırgız Türkleri").¹³¹

Bu çalışmamızın dar bir çerçeveye sığdırılması nedeniyle, konuyla ilgili materyalimizin çoğunu kullanamadık.

115 İsmail ÖZTÜRK; a.g.m. s. 168.

116 Kerim YUND; a.g.m. s. 2302.

117 Balıkesir'de İsimlere Dair Halk İnanmaları. HBH 97, 1939, s. 18.

118 M. Cavit AKER; a.g.m. s. 2175.

119 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; Türklerde Ad Vermek Âdetleri. s. 195.

120 Sair TAZEBAYOĞLU; a.g.m. s. 57.

121 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; a.g.m. s. 195.

122 Doç. Dr. Bedri NOYAN; a.g.m. s. 648.

123 İsmail ÖZTÜRK; a.g.m. s. 168.

124 M. Zeki DALBAY; a.g.m. s. 1280.

125 Balıkesir'de İsimlere Dair Halk İnanmaları. HBH 97, 1939, s. 17.

126 M. Cavit AKER; a.g.m. s. 2175.

127 M. Zeki DALBAY; a.g.m. s. 2280.

128 Saffet ARICAN; a.g.m. s. 2265.

129 M. Cavit AKER; a.g.m. s. 2175.

130 Balıkesir'de İsimlere Dair Halk İnanmaları. HBH 97, 1939, s. 17.

131 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; a.g.m. s. 195.

VIII - Ad verme törenleri :

Üç tören türü saptanmıştır :

1 - Düğün töreni : Adeta düğün yapılmıyormuşçasına kutlanmaktadır.

- a - Köy imamı, akrabalar, köyün ileri gelenleri ve konu komşu törene çağrılır. Akşam yemeği zamanından önce yemekler yenir. Hoca yemek duası yapar. Hep birlikte namaz kılınır. Sonra çocuğa ad verilir (Yenikent "Aksaray").¹³²
- b - Konu komşu, akrabalar çağrılır, kurban kesilir, yemekler yenir eğlenilir. Daha sonra bebeğe ad takılır (Silifke "İçel")¹³³
- c - Bebeğe ad takıldıktan sonra basit bir tören yapılır (Gemerek "Sivas")¹³⁴
- d - Erkek çocuk için yapılan törenler çok büyük çapta tutulmaktadır. Törene konu komşu herkes çağrılıdır. Ebe kadın evin sahibiymişcesine konukları ağırlar, içki sunar, yemekleri yedirir.

Bebeğe ad takıldıktan sonra bir kadın orada bulunanlara,

- " Çocuğa diş veriniz" der. Bu çağrı üzerine konuklar getirdikleri armağanları ortaya koyarlar. Daha sonra bu armağanlar çocuğun beşiğine asılır (Betil,Kaybal, Teleüt, Kaç, Abaka Türkleri)¹³⁵

- e - Şölende II ve Yurt bir araya gelir. Alın ak akıtmalı at kurban edilir. Büyük bir toy verilir (Kırgız Türkleri).

2 - Beşik töreni : Ad verme töreninin özel bir şeklidir.

- a - Beşik törenine komşular, dostlar, akrabalar katılır. Bebek ile ebeye armağanlar getirilir. Hep birlikte yemek yenir çay içilir. Çocuk ailesi bayramlarda olduğu gibi yeni ve temiz giysilerini giyerler. Törende Kur'an ve dua okunmaz (Çarşamba, Terme "Samsun").¹³⁶
- b - Beşik törenine "beşik daveti" de denir. Akraba, komşu ve tanıdıklar çağrılır. Konuklara yemek çıkarılır. Yeni doğan çocuğa ev ve tarla bağışlanır (Bafra "Samsun").
- c - Beşik törenine burada "beşik düğünü" adı da verilmektedir. Çocuğa ad yedi gün içinde verilmektedir (Doğu Anadolu).¹³⁷

3 - Adaşlık töreni : Adları aynı olan iki kişi adaş sayılmaz, bunların adaş olmaları için özel yemekli tören yapılmalıdır. Adaşlar ilişkileri yönünden kardeş gibidirler. Birbirlerine

132 İsmail ÖZTÜRK; a.g.m. s. 168.

133 Kerim YUND; a.g.m. s. 2302.

134 Güner DEMİRAY; a.g.m. s. 7.

135 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; a.g.m. s. 194.

136 Saffet ARICAN; a.g.m. s. 2265.

137 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; a.g.m. s. 195.

karşı yükümlülükleri vardır. Adaylar bu yükümlülükleri yerine getirmek zorundadırlar. Bu bağlar yasal bağlar kadar güçlüdür (Balıkesir).

Bu arada, bu küçük incelememiz sırasında, ad vermeyle ilgili olarak saptadığımız birkaç adı belirtmeyi yararlı buluyoruz :

1 - Göbek adı : Bebeğin göbeğinin kesilmesi sırasında çocuğa verilen ilk addır (Balıkesir¹³⁸, Silifke "İçel"¹³⁹, Yenikent "Aksaray"¹⁴⁰, Samsun¹⁴¹, Güney Anadolu Türkmenleri).^{142, 143}

İnanca göre, insan öbür dünyada göbek adı ile çağırılmış (Gemerek "Sivas"¹⁴⁴, Muğla,¹⁴⁵ Bafra "Samsun")¹⁴⁶.

Göbek adına "öz ad" da denir (Silifke "İçel")

2 - Ezan adı : Bebeğin sağ kulağına ezan okunurken verilen ad (Silifke "İçel"¹⁴⁷, Yenikent "Aksaray"¹⁴⁸, Balıkesir¹⁴⁹, Kilis "Gaziantep")¹⁵⁰.

Ezan adına aynı zamanda "Kütük" yada "Has" adı da denilmektedir (Bursa).¹⁵¹

3 - İğreti ad : Çocuğa doğumundan üç ay sonra takılan birinci ada denir (Altay Türkleri),

4 - Asıl ad : Çocuk delikanlı olup, yay basıp, ok atacak duruma gelince takılan ad. Böylece, çocuğa evvelce verilmiş "iğreti ad" ın yerini asıl ad alır (Altay Türkleri)¹⁵².

5 - Kader adı : İlerde çocuğun talihli bir kimse olması için ona verilen ek ad (Balıkesir).¹⁵³

6 - Takma ad : Bazı kişilere esas adlarının dışında, onların bedensel, sosyal ve kültürel yaşamıyla ilgili olarak verilen ad. Aynı adı taşıyan kardeşler ya da kardeş olmayanları birbirinden ayırmak için, isimlerinin başına konulan büyük, küçük, sarı vb. gibi sıfatlardan her birine "takma ad" denir (Silifke "İçel")¹⁵⁴.

Babaları bilinmeyen çocuklara Türkiye'nin değişik bölgelerinde değişik adlar takılmaktadır.

138 Balıkesir'de İsimlere Dair Halk İnanmaları. HBH 97, 1939, s. 17.

139 Kerim YUND; a.g.m. s. 2302.

140 İsmail ÖZTÜRK; a.g.m. s. 167.

141 Hasan Tahsin; a.g.m. s. 2213.

142 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; a.g.m. s. 186.

143 M. Özgü ARAS; a.g.m. s. 109.

144 Güner DEMİRAY; a.g.m. s. 7.

145 M. Cavit AKER; a.g.m. s. 2175.

146 Saffet ARICAN; a.g.m. s. 2265.

147 Kerim YUND; a.g.m. s. 2302.

148 İsmail ÖZTÜRK; a.g.m. s. 168.

149 Balıkesir'de İsimlere Dair Halk İnanmaları. HBH 97, 1939, s. 17.

150 Sair TAZEBAYOĞLU; a.g.m. s. 57.

151 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; Etnoğrafya ve Folklor Taslağı, s. 140.

152 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; Türklerde Ad Vermek Âdetleri, s. 194.

153 Balıkesir'de İsimlere Dair Halk İnanmaları. HBH 97, 1939, s. 17.

154 Kerim YUND; a.g.m. s. 2302.

Kimden, Kimdenecek, Anaverdi, Buluntu (Samsun,¹⁵⁵ Amasya, Kastamonu¹⁵⁶) Kaçını (Konya)¹⁵⁷, Kırık (İzmir)¹⁵⁸, Kırık Dolu (Silifke "İçel"¹⁵⁹, Samsun¹⁶⁰, Adana), Takma (Manisa), Sünbül, Bebek Tohumu (İstanbul)¹⁶¹, Abdullah (Balıkesir).¹⁶²

IX - Çocuğa uzun süre ad vermeme ya da adını söylememe :

1 - Çocuğa, delikanlı olup kahramanlık yapıncaya kadar ad verilmez. "Adsız" olarak çağrılır (Oğuz Türkleri).^{163, 164}

2 - Çocuğa yapılacak kötülüklerin, aile büyüğüne geçebileceği inancıyla, aile büyüklerinin ismi asla çocuklara verilmez (Silifke "İçel").¹⁶⁵

3 - Genç yaşta ölen bir kimsenin adı, kötülük ya da ölüm getireceği inancıyla yeni doğan çocuğa verilmez (Muğla).¹⁶⁶

4 - Bir ailenin çocukları arka arkaya ölürse, yeni doğan bebeğe ad verilmez (Konya).¹⁶⁷

5 - Ölen bir kişinin adı, kötülük ve ölüm getireceği inancıyla yeni doğan bebeğe verilmez (Yakut Türkleri).¹⁶⁸

6 - Bir çocuk, baş kesip kan dökünceye, diğer bir deyimle kahramanlık gösterinceye kadar, kendisine ad verilemez. Bamsi Beyrek "Böyrek" onbeş yaşında kuş erdemli, güzel, yahşi, yiğit olduğu halde, ad alamamıştı. Nihayet baş kesti, kan döktü, adam aktardı. Babası bütün beyleri çağırdı, şölen verdi ve nihayet kendisine ad verdi (Oğuz Türkleri).¹⁶⁹

X - Çocuğun adını değiştirme :

1 - Rüyada çocuğa yaramadığı görülen ad değiştirilir (Konya)¹⁷⁰.

2 - Adlarının ağırlığı nedeniyle hastalanan, zayıflayan ve hatta akıl hastalığına tutulduğuna inanılan çocukların adları, törenle değiştirilir (Silifke "İçel"¹⁷¹, Samsun¹⁷², Konya)¹⁷³.

155 Hasan Tahsin; a.g.m. s. 2213.

156 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; Etnografya ve Folklor Taslağı, s. 144.

157 M. Zeki DALBAY; a.g.m. s. 1280.

158 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; a.g.m. s. 144.

159 Kerim YUND; a.g.m. s. 2302.

160 Hasan Tahsin; a.g.m. s. 2213.

161 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; a.g.m. s. 144.

162 Balıkesir'de İsimlere Dair Halk İnanmaları. HBH 97, 1939, s. 17-18.

163 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; Türklerde Ad Vermek Âdetleri. s. 194.

164 Hamit (Zübeyr) KOÇAY; a.g.m. s. 3301.

165 Kerim YUND; a.g.m. s. 2302.

166 M. Cavit AKER; a.g.m. s. 2175.

167 M. Zeki DALBAY; a.g.m. s. 1280.

168 Hüseyin Namık ORKUN; İsmi Kutsiyeti, Türk Yurdu 234, 1984, s. 21.

169 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; a.g.m. S. 194.

170 M. Zeki DALBAY; a.g.m. s. 1280.

171 Kerim YUND; a.g.m. s. 2302.

172 Hasan Tahsin; a.g.m. s. 2213.

173 M. Zeki DALBAY; a.g.m. s. 1280.

Adın ağırlığı sözcüğü ile adın kendisinde bulunduğu inanan "üstüngüç", "kudret", "yetenek" ve benzeri özellikler anlatılmaktadır :

Ad değiştirme üç şekilde yapılmaktadır :

- a - Üç lokma pide hamuru hazırlanır. Bunlardan birine değiştirilmek istenen çocuğun adı, ikincisine kız adları, üçüncüsüne erkek adları verilir. Üç hamurdan hangisi önce kabarırsa çocuğa o lokmanın adlarından biri verilir. Eğer çocuğun adı verilen lokma kabarırsa çocuğun adı değiştirilmez (Samsun, Sinop).
- b - Perşembe akşamı evin bahçesine gidilerek üç çiçek seçilir. Çiçeklerin uçları aynı uzunlukta kesilir. Çiçeklerden birine çocuğun, diğer ikisine başka başka adlar takılır. Ertesi cuma sabahı tekrar bahçeye gidilir. Çiçeklerden hangisi daha çok uzamışsa, çocuğa, o çiçeğe verilen ad takılır (Samsun, Sinop).
- c - Güneş doğmadan önce, dere ya da kaynağın kenarına gidilir. Orada üç saz seçilir. Sazların uçları eşit şekilde kesilir. Birine çocuğun, diğerine değişik adlar verilir. Ertesi gün aynı yere tekrar gidilir. Sazlardan hangisi uzamışsa çocuğa o ad verilir (Samsun, Sinop)¹⁷⁴.
- d - Çocuğun adı, "ocaklının" verdiği yedi addan biriyle değiştirilir (Bor "Niğde")¹⁷⁵.

TÜRK AD VERME MORFOLOJİK OLAYININ NEDENLERİ

Aslında Türk ad morfolojisini saptarken, aşamaların oluş ve işleyişleri üzerinde kısmen durulmuştu. Öte yandan, sahife sınırı, morfoloji aşamaları üzerinde geniş bir şekilde durmamızı olanaksız hale getirmektedir. İleride konu üzerinde geniş çalışmalar yapacağımız için, burada aşamaların fonksiyonel durumlarına çok kısa, fakat yeterli bir şekilde değinmekle yetineceğiz.

İncelememizin başlangıç kısmında, ilgili belgelere dayanarak kullandığımız "tarihsel yöntem" in verdiği ilk sonuç, Türk ad ve ad verme olgularının da, daha önce Türk kültür öğeleri gibi, Orta Asya kaynaklı olduğunu göstermiştir.

Aynı yöntemin verdiği ikinci sonuç ise, aradaki büyük yer ve zaman farkına karşın, Türkiye ve Dış Türk ad ve ad verme olguları bakımından, aralarında hala şaşılacak bir benzerlik bulunması hususudur. Tarihsel yöntemle elde ettiğimiz üçüncü sonuç, tarihi yaşantısı boyunca Çin, Arap, Fars etkisi altında kalan Türk adları ile Türk ad verme olguları, büyük ölçüde şekil değişimine uğradıkları gibi, kısmen yok olduğunu göstermektedir.

Öte yandan, elimizin altında bulunan Türk ad ve Türk ad verme olgularıyla ilgili olarak kullandığımız karşılaştırma yönteminin verdiği ilk ve önemli sonuç, kaba hatlarıyla da olsa, bilimsel olarak ilk kez, "Türk ad verme olayı"nın aşamaları ile varlığını ortaya çıkarması ve bunu bilim dünyasının eleştirisine sunmasıdır.

"Türk ad verme olayının" morfolojik yapısını oluşturan belgelerin karşılaştırma yöntemiyle incelenmelerinin sonucunda, dinsel olmayan ve karma ilgili olguların varlığı ortaya çıkmaktadır.

174 Hasan Tahsin; a.g.m. s. 2213.

175 M. Şakir ÜLKÜTAŞIR; a.g.m. s. 145.

Türk ad verme olayının morfolojisini oluşturan aşamalardaki olguları "fonksiyonel yöntem" yardımıyla incelediğimiz zaman, laik ve dinsel olanların sihirsiz sistemlere göre işlediğini de görmekteyiz. Bebeklere verilen kutsal ad ve kutsal ay adlarının, sihirin "temas prensibi" uyarınca bebeğe geçerek ona mutluluk getirmesi ya da onu büyük bir adam yapması gibi... Ya da çocukları yaşamayarak ölen bir ailenin doğan çocuklarına "Yaşar" adını takmakla onun önceki çocuklar gibi ölmeyerek yaşayacağı şeklindeki inanç aslında, sihirin temas prensibinin işlemlerinden başka bir şey değildir. Çünkü, burada Yaşar sözcüğündeki yaşama gücü, çocuğa temas yoluyla geçmektedir. Hep kız çocukları olan bir ailenin, erkek çocukları olması için, son doğan kız çocuğuna "Döne" adını takmaları da sihirin aynı prensibinin bir sonucudur. Burada bütün yaptırım Döne adının anlamından gelmektedir. Döne adı, sürekli kız olma şeklindeki olguyu ters çevirmekte, sonuçta erkek çocuk dünyaya gelmektedir. Morfolojinin aşamaları, bu konudaki sayısız örneklerle doludur. Sahife sınırlaması nedeni ile, daha fazla örnek üzerinde durmayacağız.

Ad verme olayının morfolojisi üzerinde fonksiyonel bakımdan yaptığımız inceleme, diğer bir olayı meydana çıkarmış bulunmaktadır. O da ad verme ile birlikte, tören yapılması zorunludur. Tören çocuğa "kişilik" kazandırmaktadır. Çocuk törenle kendisine verilen adla birlikte "yeni bir dünyaya" geçmekte, bulunduğu toplumda yeni bir statü kazanmaktadır. Bu olgu "Rites de Passage" dan başka bir şey değildir. Bu inceleme ile, dünya folklor literatürüne, Türk ad verme folkloruyla ilgili olarak yaptığımız çalışma sonunda, ilk kez saptanan bir görüşü sunmaktayız.

KISALTMALAR

HBH : Halk Bilgisi Haberleri

TFA : Türk Folklor Araştırmaları

KAYNAKÇA:

1. T.S. BALMAY: (Ad Koma Gün) Okuyuşu. Yeni Tokat, I, 2, 1935, s. 8.
2. Prof. Dr. Faruk SÜMER: Eski Türklerde İsim Koyma Geleneklerinden: Atsız. Türk Halk Felsefesi ve Folklorunda Yeni Görüşler. I, 1985, s. 23-25.
3. Halis Turgut CİNLİOĞLU: Takma Adlar. Folklor I, 1 1968, s. 3.
4. Sedat Veyis ÖRNEK: Türk Halk Bilimi, Ankara 1977, s. 26.